
Autorska prava i njihova zaštita

Pripremio: Velimir Biošić

Prema Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima, autorsko pravo je pravo autora na njihovim djelima iz književnog, znanstvenog i umjetničkog područja.

Što je autorsko djelo

Autorsko djelo je originalno intelektualno ostvarenje iz književnoga, znanstvenog i umjetničkog područja koje ima individualni karakter, bez obzira na način i oblik izražavanja, vrstu, vrijednost ili namjenu.

Bitna karakteristika autorskog djela je da je **originalna** intelektualna tvorevina, da ima **individualna** obilježja i da je na neki način **izražena**. Individualnost se očituje na način da je rezultat stvaralačkog rada toliko poseban, da ga nitko drugi ne bi stvorio u potpunosti jednakim.

Kao autorsko djelo Zakon navodi:

- jezična djela (pisana djela, govorna djela, računalni programi),

- glazbena djela, s riječima ili bez riječi,
- dramska i dramsko-glazbena djela,
- koreografska i pantomimska djela,
- djela likovne umjetnosti (s područja slikarstva, kiparstva i grafike), bez obzira na materijal od kojega su načinjena, te ostala djela likovnih umjetnosti,
- djela arhitekture,
- djela primijenjenih umjetnosti i industrijskog dizajna,
- fotografska djela i djela proizvedena postupkom sličnim fotografskom,
- audiovizualna djela (kinematografska djela i djela stvorena na način sličan kinematografskom stvaranju),
- kartografska djela,
- prikazi znanstvene ili tehničke prirode kao što su crteži, planovi skice, tablice i dr.

Autorskim djelom smatraju se i razne prerade kao što su prijevodi, prilagodbe, glazbene obrade i druge slične prerade autorskih dijela, ukoliko su i takva djela originalna intelektualna tvorevina koja ima individualna obilježja.

Isto tako zaštićene su zbirke i baze podataka sačinjene od samostalnih autorskih djela, kao što su enciklopedije, zbornici, antologije i sl., koje prema izboru ili rasporedu sastavnih elemenata čine vlastite intelektualne tvorevine njihovih autora.

Autorsko djelo ne mora biti dovršeno da bi uživalo zaštitu, a štiti se i naslov kao i pojedini dijelovi autorskog djela, ukoliko udovoljavaju pretpostavkama Zakona.

Ideje, postupci, metode rada i koncepti koji nisu izraženi, ne mogu biti predmetom autorskih prava.

U kojem trenutku se stječe pravo na zaštitu autorskog djela?

Autoru pripada autorsko pravo na njegovom djelu samim činom stvaranja djela (temeljem čl. 9. st. 2. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima) bez ispunjavanja bilo kakvih dodanih uvjeta kao što su primjerice registracija ili depozit djela. Pravno gledano, za razliku od većine drugih oblika intelektualnog vlasništva, registracija ili depozit djela nema nikakvih učinaka na stjecanje autorskog prava.

Trajanje autorskog prava je ograničeno

Autorsko pravo ne traje vječno. Za autora, ono traje za njegova života i 70 godina nakon njegove smrti. Prava izvođača i izdavača traju 50 godina od izvođenja odnosno izdavanja djela.

Sadržaj autorskog prava

Autorsko pravo sadržava moralna prava autora, imovinska prava autora i druga prava autora.

Moralna prava autora odnose se na osobne i duhovne veze autora s njegovim autorskim djelom.

Imovinska prava autora odnose se na zaštitu imovinskih interesa autora u pogledu korištenja njegovih djela.

Druga prava autora odnose se na ostale interese autora u pogledu njegovog djela.

Moralna prava autora obuhvaćaju:

- pravo prve objave - autor ima pravo odlučiti kada i kako će njegovo djelo postati pristupačno javnosti;
- pravo na priznanje autorstva - autor ima pravo biti priznat i označen kao autor djela;
- pravo na poštovanje autorskog djela i čast ili ugled autora - autor ima pravo usprotiviti se svakom deformiranju, sakaćenju ili drugoj izmjeni svojeg djela i svakom korištenju djela koji ugrožava njegov čast ili ugled;

- pravo pokajanja - autor ima pravo opozvati pravo korištenja djela i spriječiti njegovo daljnje korištenje uz popravljavanje štete korisniku toga prava, ako bi daljnje korištenje štetilo njegovoj časti ili ugledu.

Imovinska prava autora omogućuju mu davanje odobrenja ili zabrane glede načina korištenja njegovog djela i sadrže:

- pravo reproduciranja (pravo umnožavanja) - pravo izrade autorskog djela bilo kojim sredstvima i u bilo kojem obliku, u jednom ili više primjeraka, u cijelosti ili u dijelovima, izravno ili neizravno, privremeno ili trajno;
- pravo distribucije (pravo stavljanja u promet) i iznajmljivanja - pravo prodaje i drugi oblici stavljanja u promet te davanje na korištenje izvornika ili primjeraka autorskog djela u svrhu ostvarivanja izravne ili neizravne imovinske ili komercijalne koristi.
- pravo priopćavanja autorskih dijela javnosti koje obuhvaća:
 - pravo javnog izvođenja,
 - pravo javnog prikazivanja scenskih djela,
 - pravo javnog prenošenja,
 - pravo javnog priopćavanja fiksiranog djela,
 - pravo javnog prikazivanja,
 - pravo radiodifuzijskog emitiranja,
 - pravo radiodifuzijskog reemitiranja,
 - pravo javnog priopćavanja radiodifuzijskog emitiranja,
 - pravo stavljanja na raspolaganje javnosti.

Druga prava autora:

- pravo na naknadu - pravo na naknadu za reproduciranje autorskog djela za privatno ili drugo vlastito korištenje i pravo na naknadu za javnu posudbu;
- pravo slijeđenja - ako se izvornik likovnog djela preprodaje, autor, sukladno čl. 34. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima, ima pravo na odgovarajući udio od prodajne cijene ostvarene svakom preprodajom toga izvornika koja uslijedi nakon njegovog prvog otuđenja od strane autora.

Kršenje autorskih prava

Prema Kaznenom zakonu onaj tko suprotno propisima Zakona o autorskom pravu i drugim srodnim pravima autorsko pravo pod krivim imenom, svojim imenom ili imenom drugoga označi tuđe autorsko djelo ili protivno autorovoj zabrani označi djelo autorovim imenom te ga objavi ili se koristi njime ili dopusti da se to učini, ili ako unese dijelove tuđeg autorskog djela u svoje autorsko djelo s ciljem pribavljanja koristi ili nanošenja štete, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

Ovo kazneno djelo ne progona se po službenoj dužnosti već samo po prijedlogu oštećenika ili druge zainteresirane osobe.

Kaznom od tri godine zatvora kaznit će se onaj tko suprotno propisima reproducira, preradi, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije ili priopći javnosti na bilo koji način tuđe autorsko djelo ili dopusti da se to učini, kao i onaj tko osujećuje tehničke mjere za zaštitu prava autora ili ukloni ili preinači podatke o upravljanju tim pravima i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.

I sam pokušaj ovog kaznenog djela je kažnjiv.